

Çanakkale-Çardak Gazi Yakup Bey Aile Mezarlığındaki Bir Grup Mezar Taşı

Korkmaz ŞEN*

Öz

Bu çalışma, Çanakkale- Lapseki/Çardak Gazi Yakup Bey Külliyesi bünyesinde yer alan Gazi Yakup Bey aile mezarlığındaki mezar taşlarını ele almaktadır. 18. ve 19 yüzyıl' a tarihlenen bu şahidelerin yazı stili, süsleme özellikleri ile birlikte tipolojisi de ortaya konmuştur. İnsan ve iklim faktörüyle birlikte her geçen gün tahrip olmaya ve yok olmaya yüz tutmuş, tarihi vesika niteliğindeki bu eserlerin Sanat Tarihi içerisindeki yeri ve konumu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Çardak, Mezar taşı, Gazi Yakup Bey, Çanakkale, Lapseki*

A Group of Tombstone in Çanakkale-Çardak Gazi Yakup Bey Family Cemetery

Abstract

This study examines the grave stones of the Gazi Yakup Bey Family Cemetery located in the Çardak Gazi Yakup Bey Mosque Complex in Lapseki, Çanakkale. It presents the calligraphic style, formal properties and typology of these grave stones dating to the eighteenth and nineteenth century. Moreover, this paper emphasizes the place and importance of these historical sources for Art History, as they are exposed to destruction by human and climatic factors.

Key Words: *Çardak, Grave stone, Gazi Yakup Bey, Çanakkale, Lapseki*

* Arş. Görv., Bitlis Eren Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Öğretim Elemanı,
ksen@beu.edu.tr

Giriş

Çanakkale'nin Lapseki İlçesine 4 km. mesafede yer alan Çardak, Antik dönemde Abarnis olarak adlandırılmaktadır(ARSLAN,2003:319). Beldenin mevcut hali ile kuruluşu Osmanlı'nın erken dönemleri içinde değerlendirilir. Bursa-Edirne yolunun boğazın Anadolu yakasındaki son menzildir. Limanı, Lapseki limanı ile birlikte hem askerî hem de ticarî taşımacılık için stratejik bir konuma sahip olmuştur. (UYSAL, 2006:123; UYSAL, 2011:28). İncelememize konu olan mezar taşlarının yer aldığı külliyein camisinde kullanılan Klasik ve Bizans dönemine ait devşirme sütunlar(Resim 1,1a,2,2a) beldenin yerleşimini daha eski devirlerle ilişkilendirmemize yol açmaktadır(ARSLAN, 2003:319).

Resim 1

Resim 1a

Resim 2

Resim 2a

XIV. Yüzyılın başlarında Çanakkale Boğazı kıyılarına kadar ulaşan Osmanlılar, Gazi Süleyman Paşa komutasında, Gelibolu yarımadasındaki Çimpe Kalesini fethetmişlerdir. Fetihten sonra Gelibolu, Rumeli yakasındaki fetihler ve denizcilik faaliyetleri için bir üs vazifesi görmeye başlamıştır. İstanbul'un fethine kadar Osmanlı kuvvetlerinin Rumeli yakasına geçiş güzergâhı olarak kullanılmıştır. Stratejik bir konuma sahip olan Çardak, aynı zamanda Bursa'dan Çanakkale boğazına ulaşan yolun son menzildir. (UYSAL, 2006:123; AKTEPE, 1950: 283-306; HALAÇOĞLU, 1995: 45).

Fatih, İstanbul'u fethettikten sonraki yıllarda (M.1462 dolayları) Gelibolu Sancak beyliğine ve donanma komutanlığına Yakup bey getirilmiştir. Yakup Bey burada bünyesinde cami, dokuz hücreli bir medrese, medresenin yanında bir mektep, bir zaviye, türbe, hamam, aşevi, mutfak, fırın, bir muallim evi, bir ambar ve beş adet kuyu olmak üzere bir külliye inşa ettirmiştir¹(UYSAL, 2006: 124-125). Bu külliyein halen kullanılmakta olan cami dışında bazı birimleri muhtemelen Osmanlı'nın son dönemlerine kadar kullanılmıştır. Bunlar, medrese

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bkz.; A.Osman Uysal, "Lapseki-Çardak'ta Yakup Bey Külliyesi", *Sevim Buluç Anı Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını, Çanakkale.2006, s.123-144.

ve mektep düşünülebilir. Çünkü haziredeki mezarların molla, hoca ve müderrisler ile onların ailelerine ait olmalarının yanında 19. yüzyıla tarihlendirilmeleri bu fikri destekler niteliktedir. Günümüzde ise caminin yanında kervansaray ve kuyular halen ayakta ve hizmet verebilecek durumdadırlar.

Küllüye müştemilatı içerisinde Gazi Yakup Bey'in mezarı ile aile mezarlığı yer almaktadır. Yakup Bey'in mezarı cami bahçesinde(Resim 3) yer alırken aile mezarlığı ise günümüz belediye binasının kuzey-doğu duvarının yan tarafında yer alan Gazi Yakup Bey aile mezarlığındadır(Resim 4.6). Bu hazirede sadece Yakup Bey'in ailesi bulunmamaktadır. Bunların yanında medrese ile mektep hocaları, muallimler ve cami hocaları ile ailelerinin mezarları da yer almaktadır. Fakat bu hazire günümüz belediye binası yapılırken yer darlığı nedeniyle tahrip edilmiştir. 25-30 adet mezar taşı yerinden sökülüp Yakup Bey aile mezarlığı içerisine geliş güzel bırakılmıştır(Resim 5). Belediye binası yapılmadan önce hazire cami bünyesinde olmalı idi. Çünkü aile mezarlığı ile cami arasında pek bir mesafe yoktur.

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Genel olarak buradaki mezar taşı formları sanduka ve şahide şeklinde olmak üzere iki ana tipe ayrılmaktadırlar. Bu iki ana tip kendi içinde alt kısımlara ayrılmaktadır. Araştırma konusu olan Yakup Bey aile mezarlığındaki Yakup Bey ailesine ait mezarlar sanduka şeklinde olup(Resim 4), kalan mezarlar ise şahideli mezarlardır.(Resim 5).

Özellikle de yerinden sökülüp gelişi güzel bırakılan şahide mezar taşları konumuzu oluşturmaktadır. Bunun nedeni ise haziredeki mevcut mezar taşlarından en fazla tahrip olmaya ve yok olmaya namzet taşlar olmalarıdır. Tarihi vesika niteliği taşıyan bu mezar taşlarının, incelenerek bilim dünyasına kazandırılmasının önemli olacağı kanaatindeyiz. Çünkü gün geçtikçe tarihi vesika niteliğindeki bu taşlar iklim şartlarına ve insan faktörüne bağlı olarak yok olmaktadır.(Eyice,1996: 123-134)

Başlıkları incelediğimizde öncelikle cinsiyetlerine göre alt tiplere ayrılmaktadırlar. Bayan mezar taşı başlıkları daha çok bitkisel motifli olup, bununla birlikte boyun kısımları erkek mezar taşlarına oranla daha uzun olup, üçgen alınlıklı veya yuvarlak kemer formunda olmaktadır. Erkek mezar taşı başlıkları ise sarıklı, kavuklu, fesli veya tarikat aidiyetini ile meslek gruplarını belirtir şekilde başlıkları bulunur².

² Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarındaki başlık Tipleri için bkz. Peter Laqueur,H.(1997).Hüve'el-Baki, İstanbulda Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları, Numune Matbaacılık, İstanbul.; Çal, H.(2007). “Göynük(Bolu) şehri Türk Mezar Taşları” Vakıflar Dergisi , s. 295-382. ; Şen, K.(2010) Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları(Basılmamış Y. Lisans Tezi),Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

1 No'lu

Resim : 7

Kimliği : Ali Ağa

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1156/ M.1743

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Sap kısmı:0.28x0.22 yazı kısmı:0.89x0.30 baş :0.14x0.28

الفاتحه
بقمیان چشمی بصیرتله
مزارم طاشنه اکلمز
حالم بنم تا کلمینجه باشنه
مرحوم چارداق
مولاسی علی اغاروجون
سنه ۱۱۵۶

El-fatiha

Bakmayın çeşm-i basiretle

Mezarım taşına anlamaz

Halim benim ta gelmeyince
başına

Merhum çardak

Mollası Ali ağa ruhu için

Sene 1156

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sap kısmı kırılmış olup, boyun, gövde ve başlık kısmı sağlamdır. Kitabe yukardan aşağı doğru yedi satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Kâtibi başlıklıdır.

2 No'lu

Resim : 8

Kimliği : Hanife Kadın

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1163/ M. 1749

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Sap kısmı:0.50x0.12 Yazı kısmı:0.33x0.24 Baş:0.24x0.19

مرحومه و مغفوره
حنيفه قادين
روحچون فاتيحاه
سنه ۱۱۶۳

Merhume ve mağfure

Hanife kadın

Ruhu için fatiha

Sene 1163

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlık, boyun, gövde ve sap kısmı olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır. Kitabe yukarıdan aşağıya doğru dört satırlık sülüs yazılı silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

3 No'lu

Resim : 9

Kimliği : Molla Hasan

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1184/M.1770

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Yazı kısmı: 0.33x0.16 baş kısmı:0.20x0.17

مرحوم اسید
مولاً حسن
روحونه فاتحه
سنه ۱۱۷۴

Merhum esseyid

Mola Hasan

Ruhuna fatiha

Sene 1184

TANIMI :Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sap kısmı kırık olup, başlık, boyun ve gövde sağlam durmaktadır. Şahide aşırı yosun tuttuğundan kitabesi zor okunmaktadır. Örfi destarlı başlıklı mezar taşı formundadır.

4 No'lu

Resim : 10

Kimliği : İbrahim

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1213/M.1798

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 60x24

.....و مغفور

.....او غلو

.....ابراهيم

.....فاتحته

.....سنة ١٢١٣

.....ve mağfur

.....oğlu

.....İbrahim

.....fatiha

.....sene 1213

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Gövde'nin sağ tarafı kırılmış vaziyettedir. Yatay silmeler halinde gövde yukardan aşağı doğru dört satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Kitabe Celi-Sülüs yazı ile yazılmıştır.

5 No'lu

Resim : 11

Kimliği : Seyyid Hasan Çavuş

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1223/M. 1808

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Sap kısmı:0.30x0.12 Yazı kısmı: 0.69x0.27

هو الباقى
زياردن مراد بير دعادر
بكون بكا ايسه يارن سانادر
مرحوم و مغفور
سيد حسن چاوش
اغار و حنه فاتيهه
سنه ١٢٢٣

Hüvel Baki

Ziyaretden murad bir duadır

Bugün bana ise yarın sanadır

Merhum ve mağfur

Seyyid hasan çavuş

Ağa ruhuna fatiha

Sene 1223

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Şahide yatay silmeler halinde Celi- Sülüs yazı ile yukarıdan aşağıya doğru altı satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Şahide'nin tepelik kısmı kırılmış olup, yerinde yoktur.

6 No'lu

Resim : 12

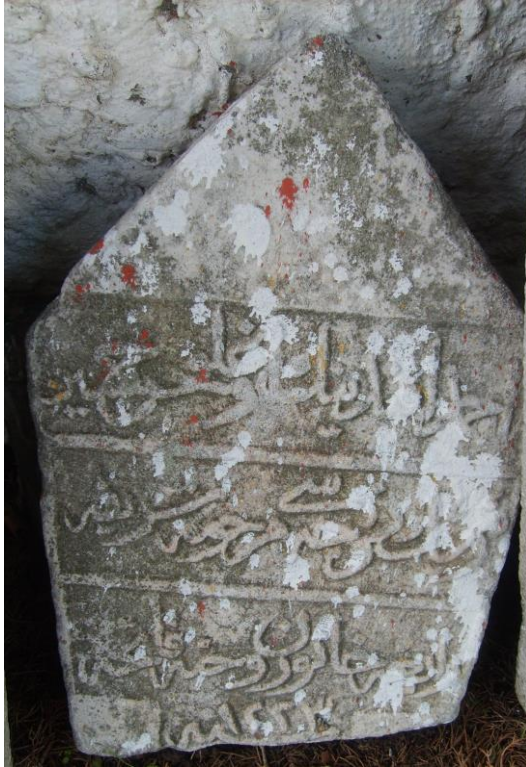
Kimliği : Rabia Hatun

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1223/1808

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.52x0.30

احمد افنديك اوغلو حاجي

حسين

.....زوجسي مرحومه

شريفه

رابعه خاتون روحونه

فاتحه

سنه ۱۲۲۳

Ahmet efendinin oğlu
hacı Hüseyin

.....zevcesi merhume
şerife

Rabia hatun ruhuna fatiha

Sene 1223

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Üçgen başlıklı şahide formundadır. Alınlık boş bırakılmış olup, gövde kısmı yukardan aşağı doğru üç satırlık silme ile birbirinden ayrılmıştır.

7 No' lu

Resim : 13

Kimliği : Şerife Zeynep

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1231/M.1815

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0. 54x0.27

اه من الموت
جنتمکان فردوسی
اشیان حاجی حسنیك
کریمی مرحومه شریفه
زینب روحنه فاتحه
سنه ۱۲۳۱

Ah minel mevt
Cennet mekan firdevsi
Eşyan hacı hasanın
Kerimesi merhume şerife
Zeynep ruhuna fatiha
Sene 1231

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlık ve sap kısmı kırık olup, boyun ve gövde kısmı mevcuttur.”Hu-vel Baki” yazısı kitabenin en üstünde dikdörtgen bir kartuş içine alınmıştır. Geri kalan yazılar ise yukardan aşağı doğru dört yatay silme ile birbirinden ayrılmıştır.

8 No'lu

Resim : 14

Kimliği : Merhume Saide Hanım

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1241/1825

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Sap kısmı:24x12 yazı:54x20 baş:10x15

ال باقى
نوجوانم كيتدى جنت باغينه
فراقى قالدى والدسنك جاننه
مرحومه سعيده خانمك
روحجون ال فاتحه
سنه ١٢٤١

El- baki

Nu cevanım gitti cennet bağına

Firakı kaldı validesinin canına

Merhume saide hanımın

Ruhu için el fatiha

Sene 1241

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlık, boyun, gövde ve sap kısmı olmak üzere dört bölümden meydana gelmektedir. Tepelik kısmı Örfî destarlı başlık tipindedir. Kitabe yukardan aşağı doğru beş satırlık yatay silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

9 No'lu

Resim : 15

Kimliği : Ahmet Ağa

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H 1250/ M. 1834

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : Sap kısmı:0.28x0.26 yazı kısmı:0.53x0.26

الغفور خميرجي اوجاغي
ضابطي تقاعدندن
قوماندان
السيد احمد اغاروحنه
فاتحه
سنة ١٢٥٠

El gaffur humbaracı
ocağı

Zabıtı tekaüdünden
kumandan

Esseyyid Ahmet ağanın
ruhuna fatiha

sene 1250

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlıksız dikdörtgen formludur. Sap kısmı kırıktır. Sadece kitabe kısmı mevcuttur. Celi-Sülüs yazı ile yazılmış olan kitabe yukardan aşağı doğru dört satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

10 No'lu

Resim : 16

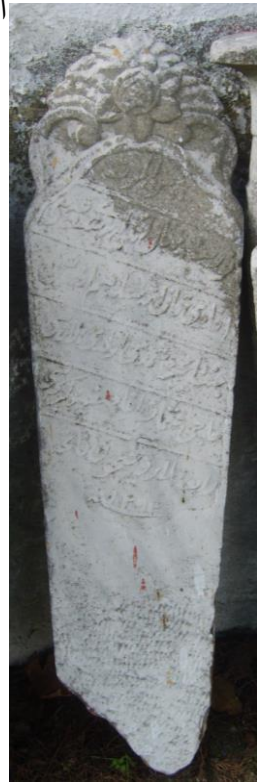
Kimliği : Hacı Osman Ağa Sağıre Kerimesi Rabia

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1293/M.1876

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları :Yazı kısmı:0.93x0.26 baş kısmı:0.13x0.25

اه من الموت
نور نihal...ايكن ابرشدى وعدىسى
اغلدى قان اتسى هم اتسى
جنت ايجره شمدي اولدى لانسى
حاجى عثمان اعا صغير كريمسى
رابيعه ملا روحونه فاتحاه
سنه ١٢٩٣

Ah minel mevt

Nur.....nihal iken irişdi vadesi

Ağladı kan atası hem anası

Cennet içre şimdi oldu lanesi

Hacı Osman ağa sağır kerimesi

Rabia molla ruhuna fatiha

Sene 1293

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Ortasında gül motifi olan bitkisel bezemeli bir başlık ile gövdeden müteşekkildir. Gövde kısmı yukardan aşağı doğru sekiz satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

11 No'lu
Resim : 17
Kimliği : Monla Mükerreme
Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı
Tarih :H.1300/M.1882
İşlenişi : Alçak kabartma
Boyutları : 0.68x0.24

نو جوانم...
جنت باغنه فراقی قلدی
والدنیك جانینه
کریمی
ملا مکرمه روحنه
سنه ۱۳۰۰

Nu Civanım
Cennet bağına firakı kaldı
Validenin canına
(Mırteza veya muhteranur) kerimesi
monla mükerreme ruhuna
sene 1300

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Üçgen alınlıklı mezar taşı formundadır. Sap ve gövde olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Kitabenin etrafı çelenk şeklinde bitkisel bir motifle çevrelenmiştir. Şahide ortadan kırılmış vaziyette durmaktadır.

12 No'lu

Resim : 18

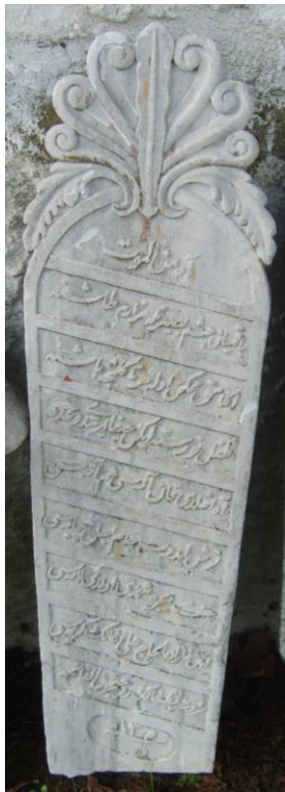
Kimliği : Ali Ağa Kerimesi Hafize Hanım

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1305/1887

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları :yazı kısmı:82x29 baş kısmı:23x25

اه من الموت
باقمیان چشم بصیرتله مزارم طاشینه
اکلامق ممکن اولمز تا کلمینجه باشنه
طفل نورسته ایکن حیفا ایرشدی
وعدھسی
آه اغلدی قان آنسی هم آنسی
نوش ایدوب جام اجل چیمانسی
جنت ایچره شمدی اولدی لانسى
امین اغازاده الحاج علی اغانک کریمسی
مر حومه حفیظه خانمک روچون ال فاتیحه
سنه ۱۳۰۵

Ah minel mevt
Bakmıyan eşm-i basiretle mezarım taşına
Anlamak mümkün olmaz gelmeyince başına
Tıfıl nev reste iken hayfa irişdi vadesi
Ah ağladı kan anası hem atası
Nş idüp cam-ı ecel peymanesi
Cennet içre şimdi oldu lanesi
Emin ağa zade el-hac Ali ağanın kerimesi
Merhume hafize hanım'ın ruhuiun el-fatiha
Sene 1305

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlık ve kitabe kısmı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Sap kısmı kırılmıştır. Gövde yukardan aşağı doğru on satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Tepelik kısmı batılılaşma dönemi süsleme özelliklerini yansıtmaktadır. Başlık akant yapraklı ve volt motiflidir.

13 No'lu

Resim : 19

Kimliği : Salih Zade Mahmut Validesi Emine

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1307/M.1889

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.42x0.28

او وه باشي تار لاسي
مرحوم صالح
امينه ذاذ محمود والدي
حاطون واقفي
روحونه
صاحب خيراتي
والخ سنات سنه ١٣٠٧

Ovabaşı tarlası merhum
Salih
Zade Mahmut validesi
Emine

Hatun vakfı ruhlarna

Sahib-ul hayratı
Sene 1307 velhasenat

TANIMI :Beyaz mermerden yapılmış bir taştır. Dikdörtgen bir formda yapılmıştır. Mezar taşından ziyade bir su hayratı kitabesi olma olasılığı daha kuvvetlidir. Kitabesi mezar taşı kitabe özelliklerini içermemektedir. Ancak bu tür kitabeler günbe gün kayboldukları için belgelemek adına burada kullanmayı uygun gördük.

14 No'lu

Resim : 20

Kimliği : Yok

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1311 / M.1893

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.40x1.14

اه من الموت
يارسول الله نظر اتكل بكا
كيم شفاعت ايستيو كلدم سگا
اولسه عاصويه شفاعت يا حق
جمله عاسلر دن اوش بن مستحق
کنجلیك ايله گاه یوکدر و گاه
بیلم
ویرمیشم عمریمی نی کبی بیلم
سن وار ایکن بن کیمه یلواره یما
قاپوکی قویب نرایه وارده یم
بر مراد امتک حفیزه استر
صدق اخلاصیله حسنی اعتقاد
سنه ۱۳۱۱

Ah minel mevt
Ya Rasul Allah nazar et gel bana
Kim Őefeat istiyo geldim sana
Olsa asiye Őefaat ya hak
Cümle asilerden oŐ ben müstehak
Gençlik ile kah yoktur ve kah bilem
Vermişim ömrümü neyi gibi bilem
Sen var iken ben kime yalvarayım
Kapunu koyup nereye varayım
Ümmetin hafize ister bir murad
Sıddık ihlasıyla hüsn'ü iti'kad
Sene 1311

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Şahide yukardan aşağı doğru on iki satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Tepelik kısmı bitkisel süslemeli olup, ortasına üç tane gonca gül motifi işlenmiştir.

15 No'lu

Resim : 21

Kimliği :Yakup Cami Şerifi Müderris Ali Efendi

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1324/1906

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları :Yazı kısmı 0.53x0.25 Baş kısmı 0.20x0.30

هو الباقى
بنى قبل مغفرت اى ربى يزدان
بحق عرش اعظم نور قران
كلوب قبرم زيارت ايدن اخوان
ايدلر روحمه بر فاتحا ابحسان
يعقوب جمع شريف
مودراسى على افندينيك
روحونه فاتيحة سنه ١٣٢٤

Hüvel Baki

Beni Kıl Mağfired Ey Rabbi Yezdan

Bi Hak Arş- ı Azam Nur Kur' an

Gelip Kabrimi Ziyaret Eden İhvan

İdeler Ruhuma Bir Fatiha İhsan

Yakup Camii Şerifi

Müderrisi Ali efendinin

Ruhuna Fatiha Sene 1324

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Şahide'nin kitabe kısmı, yukardan aşağı doğru sekiz satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Örfi destarlı başlıklıdır. Yerinden sökülmüş olup, sağlam durmaktadır.

16 No'lu

Resim : 22

Kimliği : Süleyman Ağa Kerimesi Sultan Hanım

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :H.1365/M.1907

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.73x0.33

سليمان اغانك
كريمسي
سلخان حانم
روحونه فايحه
سنه ١٣٦٥

Süleyman ağanın
kerimesi

Sulhan hanımın ruhuna
fatiha

Sene 1325

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Basit formlu, tepelik kısmı olmayan bir şahidedir. Yazılar yatay üç silme ile birbirinden ayrılmaktadır.

17 No'lu

Resim : 23

Kimliği : Çardak Mektep Muallimi Abdurrahim Efendi

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : H.1327/M.1909

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.19x0.93

هو الباقي

بني قيل مغفرت اي رب يزدان

بحق عرش اعظم نور قران

كلوب قبرم زيارت ايدن اخوان

ايدلر روحومه بر فاتحه احسان

جارطاق مكتب معلمي ال حاج

عبدالرحيم افنديك

روحونه فاتحه

سنة ١٣٢٧

Huve-l baki

Beni kıl mağfired ey rabbi Yezdan

Bi hak arş-ı azam nur kur'an

Gelup kabrimi ziyaret eden ihvan

İdeler ruhuma bir fatiha ihsan

Çardak mekteb muallimi el hac

Abdurrahim efendinin

Ruhuna Fatiha

Sene 1327

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sap kısmı kırık olup, baş, boyun ve gövde kısmı sağlam durmaktadır. Örfi destarlı başlıklı mezar taşı formundadır. Kitabenin en üst kısmında "Hu-vel Baki" yazısı yuvarlak bir kartuş içine alınmıştır. Geri kalan yazılar yukardan aşağı doğru eğri yatay silmelerle yedi satıra ayrılmaktadır.

18 No'lu

Resim : 24

Kimliği : Hafız Muhammed Efendi

Yeri : anakkale- ardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : Yok

İŞlenişi : Alçak Kabartma

Boyutları : 0.40x0.50

هو الباقي
مرحوم و مغفور الحاج
الي رحمت رب الغفور
السيد قره حافظ محمد افندي

Hüvel Baki

Merhum ve mağfur el-ha

Eli rahmet rabbul gaffur

Esseyyid kurr'a Hafız
Muhammed efendi

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Yatay Şeritler halinde Şahide yukarıdan aşağıya doğru dört satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır. Cel'i-Sülüs yazıyla yazılmıştır. Tepelik kısmı kırılmış olup, yerinde yoktur.

19 No'lu

Resim : 25

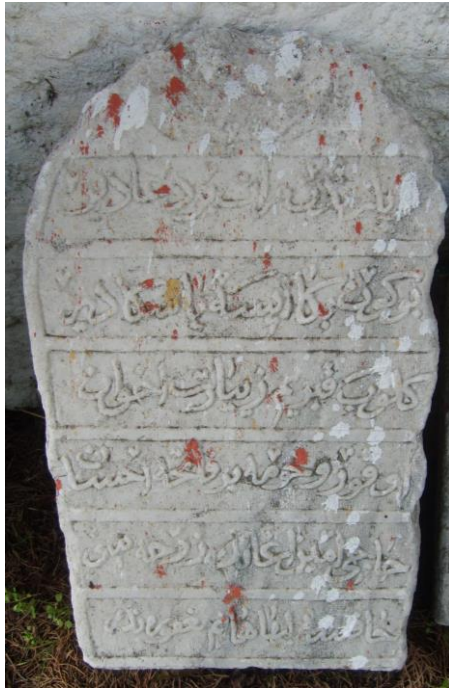
Kimliği : Hacı Emin Ağanın Zevcesi Hafise Baha Hanım

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.55x0.32

زیارتدن مراد بر دعادیر

بوگون باکه اسه یایرد
سانادیر

کلوب قیرم زیارت اخوان

اوکور روحومه بر فاتحه
احسان

حاجی امین اغانک زوجه سی

حافسه بها هانم مغفوره
زاده

Ziyaretten murad bir duadır

Bu gün bana ise ya sanadır

Gelup kabrimi ziyaret ihvan

Oku ruhuma bir fatiha ihsan

Hacı emin ağanın zevcesi

Hafise baha hanım mağfure

zade

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Şahidenin sağ kısmı, yukardan aşağı doğru hafif bir şekilde kırılmıştır. Süslemesiz sade bir mezar taşı olup, sadece kitabe kısmı vardır. Gövde yukardan aşağı doğru altı satırlık Celi-Sülüs yazılı silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

20 No'lu

Resim : 26

Kimliği : Derviş Ali Kerimesi Hafize Monla

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları :0. 52x0.32

هو الباقى
فنادن بقايه ايلدى
رحلت ايده قبرنى
حقى روضه جنت
درويش عليتك
كريمسى مرحومه حفيظه
ملا روحونه فايه

Hüvel baki
Fenadan bekaya eyledi
Rihlet ide kabrini
Hak ravza-i cennet
Derviş alinin
Kerimesi merhume hafize
Molla ruhuna fatiha

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sadece gövdeden müteşekkil bir şahidedir. Alt kısmı kırık olduğundan kişinin ölüm tarihi belli değildir. “Hü-El Baki” yazısı kemer motifine benzer bir kartuş içerisine alınmıştır. Kalan yazılar ise yukardan aşağı doğru altı yatay silme ile birbirinden ayrılmaktadır.

21 No'lu

Resim : 27

Kimliği : Yakup Ağa Kerimesi Nefise

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 37x30

يعقوب اغانك
كريمسى مرحومه
نفيسه روحونه فاتحه

Yakup ağanın
Kerimesi merhume
Nefise Ruhuna fatiha

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Başlık ve sap kısmı kırık vaziyettedir. Bu nedenle ölüm tarihi belirlenememiştir. Sadece boyun ve gövdesi sağlam olup, kitabe yukardan aşağı doğru yatay üç silme ile birbirinden ayrılmaktadır.

22 No'lu

Resim : 28

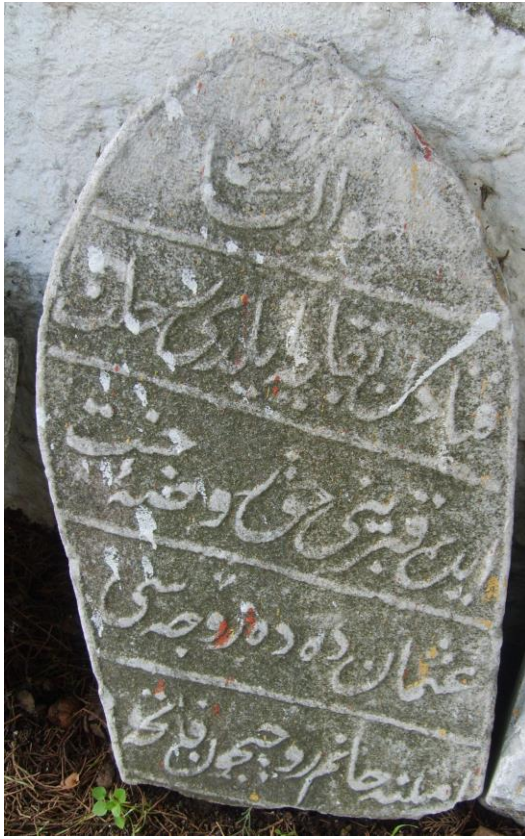
Kimliği : Osman Dede Zevcesi Emine Hanım

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih : Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.31x0.18

هو الباقي
فنadan بقايه ايلدي
رحلت
ايده قبريني حق روضه
جنت
عثمان دده زوجسي
امانه حانم روججون فاتحه

Hüvel baki

Fenadan bekaya eyledi
rihlet

Ede kabrini hak ravza-i
cennet

Osman dede zevcesi

Emane hanımın ruhu için
fatiha

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sap kısmı kırılmıştır. Şahide tepeliği kemer formundadır. Kitabe kısmı yukardan aşağı doğru beş satırlık silmelerle birbirinden ayrılmaktadır.

23 No'lu

Resim : 29

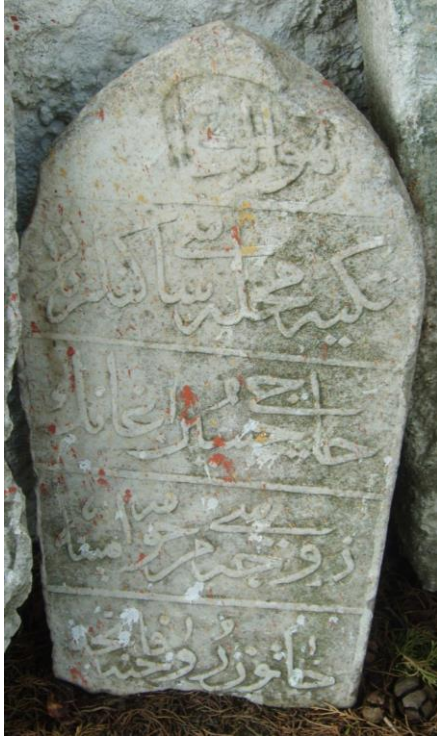
Kimliği : Hacı Hüseyin Ağa'nın Zevcesi Emine Hatun

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0. 63x0.25

هو الباقي
تكبير محله سي
ساكينلر نندن
حاجي حسين اغانك
زوجسي مرحومه امينه
حاتون روحنه فاتحه

Hüvel baki

Tekir mahallesi sakinlerinden

Hacı Hüseyin ağanın

Zevcesi merhume emine

Hatun ruhuna fatiha

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Sap kısmı kırılmıştır. Yuvarlak tepelikli mezar taşı formundadır. “Hu- vel Baki “ yazısı en üstte yuvarlak bir kartuş içerisine alınmış olup, kitabenin kalan yazıları yukardan aşağı doğru yatay silmeler halinde dört sıra silme ile bir birinden ayrılmaktadır.

24 No'lu

Resim : 30

Kimliği : Yok

Yeri : Çanakkale- Çardak Gazi Yakup bey aile mezarlığı

Tarih :Yok

İşlenişi : Alçak kabartma

Boyutları : 0.47x0.35

روحونه فاتحه

سنه ۱۲..

Ruhuna fatiha

Sene 12...?

TANIMI : Beyaz mermerden yapılmış mezar baş taşıdır. Şahidenin kitabe kısmı neredeyse tamamı kırılmıştır. Sap kısmı ile dua ve ölüm tarihini belirten kısım mevcuttur.

Değerlendirme

Çardak Yakup Bey Aile mezarlığında incelenen mezar taşlarından sekiz tanesi erkek mezar taşıdır.(1, 3, 4, 5, 9, 15, 17, 18 No'lu) 13 tanesi ise bayan mezar taşıdır.(2, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 19, 20, 21, 22, 23 No' lu) Bir tanesi ise kırık olduğundan bayan veya erkek mezar taşı olup olmadığı belli değildir.(24 No' lu)

Toplamda 23 adet mezar taşı incelenmiştir. Başlık formlarına göre değişiklik arz etmektedirler. Üç tanesi örfi destarlı erkek başlıklıdır.(3, 15, 17 No' lu) Bir adet de katibi başlıklı şahide bulunmaktadır.(1 No'lu) Bir adet uzun boyunlu hanım başlığı(2 No'lu) iki adet üçgen başlıklı bayan şahide taşı(6, 11 No'lu) İki adet yuvarlak kemer formu kadın mezar taşı(19, 20 No' lu) İki adet sivri kemer formu kadın mezar taşı(22, 23 No' lu) üç adet bitkisel motifli kadın mezar taşı (10, 12, 14 No' lu) bir adet te dikdörtgen formu(13 No' lu) kadın hayrat taşı konu alınmıştır.

Başlıkları kırık olduğundan herhangi bir tip içerisinde değerlendirilemeyen dört adet erkek(4, 5, 15, 18 No' lu) üç adet kadın (7, 16,21 No'lu) mezar taşı incelenmiştir. Bir adet ise cinsiyeti belli olmayan (24 No' lu) şahide dikkati çekmektedir.

Malzeme olarak beyaz mermer kullanılmıştır. Mezar taşları (H.1156). M.1743(1 No' lu) ile (H.1327). M.1909(17 No' lu) tarihleri arasına tarihlenmektedirler. Genel olarak kitabe kısımları alçak kabartma tekniğiyle yontulmuşlardır. Özellikle bitkisel başlıklı şahidelerin süslemeleri (10, 12,14 No' lu) yüksek kabartma tekniğiyle yapılmıştır. Bir adet şahide de ise her iki teknik uygulanmıştır (11 No' lu) Kitabe yazılarının bir kısmı yatay şeritler halinde iken bazıları düz silme biçiminde verilmiştir.

Mezar taşlarının üzerindeki motifler ise bazı anlamlar taşımaktadırlar. Konumuzu oluşturan şahidelerde karşımıza çıkan motiflerin başında *goncagül* motifi ile sarıklı başlıklar gelmektedir. Gül motifi medfun olan kişinin kadın olduğunu bununla birlikte hayatın kısalığını ve genç yaşta vefat ettiğini sembolize eder. Sarık ise kefeni ve kişinin her an ölüm ile yaşaması gerektiğini hatırlatmasını sembolize eder(ŞEN, 2008: 109).

Çanakkale-Çardak'ta incelenen mezar taşları, şahide formları ve süsleme açısından, Batı Anadolu bölgesindeki mezar taşlarının genel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Cinsiyetlerini, sosyal veya mesleki yapılarını belirtir şekilde bir başlık, devamında boyun kısmı, mezar baş taşlarında kitabeli bir gövde, ayak taşlarında ise bitkisel veya betimsel süslemeli motifler ve sap kısmı olmak üzere dört parçadan meydana gelmektedirler. Bunun yanı sıra kitabe kısmında ise ilk olarak, Allah'ın sıfatları yazılır. Sonra sırasıyla, insanlara uyarı, durum bildirme, meslekleri, ölüm sebebi, Allah'tan niyaz, ziyaretçilerden istek ve ölüm tarihi şeklinde bir sıra ve içerikle sonlanmaktadır. Bu durum Batı Anadolu Osmanlı

dönemi mezar taşlarının genel özelliklerini yansıtmaktadır.(Eyice, 1996:123-134; Çal, 2007:295-382; Ülker, 1989:19-33; Ertuğ,1999: 223-237; Acioğlu, 2007: 25-42; Atsal ve Semerci 2005: 5-6; Arbaş, 2002: 16-35; Tunçel 1989: 5 Şen, 2010: 156-175)

Mezar taşlarındaki yazılar incelendiğinde medfun şahısların statülerini görmek mümkündür. Özellikle araştırmamıza konu olan Şahidelerde molla, müderris, hafız, muallim gibi sıfatlarla nitelendirilmesi, burdaki şahsiyetlerin alim, bilge, günümüz tabiriyle entelektüel şahsiyetler olduğu söylenebilir. Bu sıfatların bayanlar içinde kullanılması eğitim alanında fırsat eşitliğinin olduğunu, kadın eğitime ve kadına verilen değerin önemi de ortaya konmaktadır.

Değerlendirme Tablosu 1.

Katalog no	Adı		Lakabı ve Görevi	Yazı Türü		
	Erekek	Bayan		Celi-sülüs	Talik	Rika
1	Ali		Ağa	x		
2		Hanife	Kadın	x		
3	Hasan		Molla	x		
4	İbrahim		Yok	x		
5	Hasan		Seyyid-Çavuş	x		
6		Rabia	Hatun	x		
7		Zeynep	Şerife	x		
8		Saide	Hanım	x		
9	Ahmet		Ağa	x		
10		Rabia	Yok		x	
11		Mükerreme	Monla	x		
12		Hafize	Hanım		x	
13		Emine	Yok	x		
14		Yok	Yok		x	
15	Ali		Efendi-Yakup Cami Müderrisi	x		
16		Sultan	Hanım	x		
17	Abdurrahi		Efendi-Çardak Mektep Muallimi		x	
18	Muhammed		Efendi-Hafız	x		
19		Hafise Baha	Hanım	x		
20		Hafise	Monla	x		
21		Nefise	Yok	x		
22		Emine	Hanım		x	
23		Emine	Hatun	x		
34	Yok	Yok	Yok	x		

Toplam	8 adet Erkek	14 Bayan	2 Ağa, 1 Kadın, 3 Molla, 1 Seyyid, 2 Hatun, 1 Şerife, 5 Hanım, 1 Çavuş, 1 Müderris, 1 Muallim, 1 Hafız			
--------	--------------	----------	--	--	--	--

Değerlendirme Tablosu 2.

Katalog no	Başlık		Malzeme	Süsleme
	Erkek	Bayan		
1	Katibi Başlık		Mermer	Başlığı geometrik motifli
2		Uzun Boylu Hanım Başlıklı	“	Yok
3	Örfi Destarlı		“	Yok
4	Yok		“	Yok
5	Yok		“	Yok
6		Üçgen Formlu	“	Yok
7		Yok	“	Yok
8		Örfi Destarlı	“	Yok
9	Yok		“	Yok
10		Bitkisel Bezemeli	“	Gül Motifli
11		Üçgen Alınlıklı	“	Bitkisel Motifli
12		Bitkisel Bezemeli	“	Akant Yapraklı ve Volüt
13		Yok	“	Yok
14		Bitkisel Bezemeli	“	Gül Motifli
15	Örfi Destarlı		“	Yok
16		Yok	“	Yok
17	Örfi Destarlı		“	Yok
18	Yok		“	Yok
19		Yuvarlak Kemer Formlu	“	Yok
20		Yuvarlak Kemer Formlu	“	Yok
21		Yok	“	Yok
22		Yuvarlak Kemer Formlu	“	Yok
23		Yuvarlak Kemer Formlu	“	Yok
24	Yok	Yok	“	Yok

Kaynakça

- Acıoğlu, Y. (2007). “Kilitbahir Cahidi Sultan Camii Haziersi.” *Uluslararası Türk Sanatı ve Arkeolojisi Sempozyumu: Prof. Dr. Oluş Arık ve Prof. Dr. Rüçhan Arık’a Armağan*, Mayıs 2007 Konya (Konya Kitabı X). H. Karpuz ve O. Eravşar (derl.), 25-42.
- Aktepe, M.(1950). “*Osmanlıların Rumali’de İlk Fethettikleri Çimbi Kal’ası*.” *Tarih Dergisi* II: 283-306.
- Arbaş, Hamit “Çanakkale Yalı Camii Haziresi Mezar Taşları”. *Sanat Tarihi Dergisi* XII., 2002, 16–35.
- Arslan, N.(2003). “*2003 Yılı Lapseki(Lampsakos) ve Çan İlçeleri Yüzey Araştırması 22. Araştırma Sonuçları Toplantısı*”, Ankara. 2005, s.317-324.
- Atsal, Metin; Mehmet Ozan Semerci(2005). *İzmir’in Osmanlı Eserleri 1 Hazireler*, il Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür Yayınları, İzmir
- Çal, H.(2007). “*Göynük(Bolu) şehri Türk Mezar Taşları*” *Vakıflar Dergisi*, s. 295-382.
- Ertuğ, N.(1999), “*Osmanlı Mezar Taşları*” *Osmanlı*, c.9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. s.223-229.
- Eyice, S. (1996), “*Mezarlıklar ve Hazireler*” *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri II*, TTK Basımevi, Ankara. s.123-137.
- Halaçoğlu, Y.(1995). XIV. XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. *Türk Tarih Kurumu Yayını*, Ankara.
- Peter Laqueur,H.(1997).Hüve’el-Baki, İstanbulda Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları, Numune Matbaacılık, İstanbul.
- Şen, K.(2008), “*Kilitbahir Cahidi Sultan Haziresi Mezar Taşlarında Sembolizm*” *Çanakkale İli Eceabat Değerleri Sempozyumu*, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yayınları, Boğaz Matbası, Çanakkale. s. 97-119.
- Şen, K.(2010) Eceabat’a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları(Basılmamış Y. Lisans Tezi),Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Uysal, A. Osman.(2006). “Lapseki/Çardak’da Yakup Bey Külliyesi”, *Sevim Buluç Anı Kitabı*, Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Yayını, Çanakkale. s.123-144.
- Uysal, A. Osman,(2011) “*Çanakkale İli Lapseki, Biga Çan, Bayramiç, Ayvacık, Ezine İlçelerinde Türk Dönemi Yüzey Araştırması(2010)*”*29. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, 23-28 Malatya. s. 27-49

- Őlker, N. (1989), " *İzmir –Aliaęa Camii Haziresi Mezar Kitabeleri(XVIII. Ve XX. Yüzyıl)*" VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı, T.C. Kùltür Bakanlığı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma BaŐkanlıęı, Ankara. s.19-33.
- Tunçel, Gül(1989). Batı Anadolu Bölgesi'nde Camii Tasvirli Mezar Taşları, Ankara.

